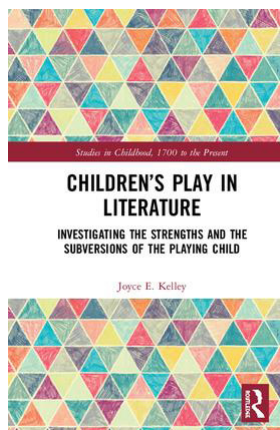

JOYCE E. KELLEY (RED.)
**CHILDREN'S PLAY IN
LITERATURE**
**Investigating the Strengths
and the Subversions of the
Playing Child**

New York: Routledge, 2019 (271 s.)

Platon var en av det första att framhäva hur viktig leken är för barnets utveckling. I skriften *Lagarna* menar han att leken gör det möjligt för barn att öva på framtida uppgifter. Ändå skulle det ta århundraden innan föräldrar och forskare började ta barns lek på allvar. Det var först vid slutet av 1800-talet och under 1900-talet som den psykologiska och pedagogiska forskningen om lek tog fart. Med detta som utgångspunkt vill författarna till antologin *Children's Play in Literature. Investigating the Strengths and the Subversions of the Playing Child* (2019) visa hur skönlitteratur och film härmar, kommenterar och föregriper forskningen genom att visa på lekens makt och subversiva potential. Syftet är att undersöka var, hur och varför författare inkorporerar gestaltningar av lek i sina verk.

Antologin består av ett förord och tolv kapitel, vilka från olika perspektiv undersöker representationer av lekande barn i verk för barn, unga och vuxna, från William Wordsworths autobiografiska dikt *The Prelude* (1805) till Pixarfilmen *Inside Out* (2015). Alla fjorton medverkande författare är verksamma forskare inom engelska, vilket reflekteras i innehållet som framför allt behandlar engelskspråkiga verk. Detta hade gärna fått avspeglas i titeln som i sitt nuvarande skick ger sken av en bredare undersökning.

Antologins första artikel är skriven av Alison W. Powell och behandlar Wordsworths skildringar av destruktiv lek. Samma tema följs upp av Alan Gribben och Sarah Fredericks i deras undersökning av lekens relation till fara och arbete i Mark Twains verk. Joyce E. Kelleys bidrag bygger vidare på temat genom att diskutera den amerikanska författaren Louise Clarke Pyrnelles nostalgiska plan-

tageskildring *Diddie, Dumps, and Tot; or Plantation Child-Life* (1882) utifrån frågor om rasism, ideologi och värderingar. Sedan fördjupar sig Jericho Williams och Caroline E. Jones i utvecklingsrelaterade och terapeutiska aspekter av barns lek i verk från perioden kring sekelskiftet 1900. Williams jämför Henry James *What Maisie Knew* (1897) med Elizabeth Bowens *The House in Paris* (1935), medan Jones fokuserar på L. M. Montgomerys flickböcker.

Sedan följer tre artiklar, vilka alla diskuterar lek och konstnärliga experiment: Janka Kascakova avhandlar modernisten Katherine Mansfields propagerande för lekens värde för vuxnas kreativitet. Michael Opest utvecklar sedan temat genom att analysera Gertrude Steins barnbok *The World is Round* (1939) i ljuset av hennes experimentella diktsamling *Tender Buttons* (1914). Anna Lockharts efterföljande kapitel utgår från Laura Ingalls Wilders Lilla huset på prärien-böcker (1932-1943) och redogör för huvudpersonen Lauras konstnärliga utveckling och normbrytande.

I antologins fyra sista bidrag belyses de komplexa psykologiska funktionerna av lek i en serie verk. Andy Clinton utforskar lekens helande kraft i två ungdomsskildringar, *The Catcher in the Rye* (1951) av J. D. Salinger och filmen *E.T. The Extra-Terrestrial* (1982) av Steven Spielberg. Följande kapitel, av Tim Bryant, gör det motsatta och demonstrerar hur den kontroversiella, homofobiska science fictionförfattaren Orson Scott Card i romanen *Ender's Game* (1985) använder krigsspel för att lansera en konservativ världsbild. Därefter skriver Ian Wojcik-Andrews om sociala normer och galenskap utlöst av lek i en jämförande analys av Lewis Carrolls *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) och Pixarfilmerna *Toy Story* (1995) och *Inside Out* (2015). Slutligen undersöker Dorothy Wolfe Giannakouros lingvistisk och tvåspråkig lek i kenyanska Binyavanga Wainainas *One Day I Will Write About This Place* (2011) och Shailja Patels *Migritude* (2010).

Sammantaget bjuder *Children's Play in Literature* på en mängd spännande tankar om lekens funktion i berättelser för olika målgrupper. Det är tydligt att leken har en subversiv sprängkraft och att lekmotiv därför ofta används för att gestalta uppror, motstånd och frigörelse. Jag uppskattar särskilt att diskussioner av barnlitteratur blandas med de av litteratur för vuxna men saknar samtidigt en fördjupad diskussion av vad det innebär att skildra lek för olika åldrar. Lekmotiven har en annan historia och funktion i barnlitteraturen än i vuxenlitteraturen och denna hade behövt skrivas fram tydligare, antingen i antologins inledning eller i något avsnitt. Redaktören Kelleys introduktion "Caution - Children at Play. Investigations of Children's Play in Theory and Literature" ger en bra bild

av lekforskningens utveckling inom psykologi och pedagogik men saknar en beskrivning av tidigare forskning om lek som skönlitterärt motiv och/eller grepp. Det är ett begränsat men växande fält, vilket innefattar såväl kognitiv som klassiskt litteraturteoretisk forskning, från 1980-talet och framåt, väl värd att uppmärksamma. Att i en antologi om barns lek i litteratur enbart referera till lekteori är i mina ögon underligt.

Vad gäller själva artiklarna spänner de över ett brett spektra texter och de tvära kasten mellan genrer, epoker och estetiska uttryck är bitvis tankeväckande och intressanta, bitvis något krystade. Till exempel är Williams jämförelse, i "Words with Kids at Play. Sculpting Truth and Forging Childhood Friendship in Henry James's *What Maisie Knew* and Elizabeth Bowen's *The House in Paris*", givande. Eftersom Bowen är uttalat inspirerad av James är det intressant att se hur hennes lekmotiv kompletterar och förändrar föregångarens.

Det är däremot svårare att, som Clinton i "'I'm ready to play now, you guys!'. J.D. Salinger, Steven Spielberg, and the Healing Power of Children's Play" och Wojcik-Andrew, i "Children's Play and Mental Illness in Children's Literature and Film", ställa klassiska skönlitterära verk mot mer samtida film. Risken att jämföra äpplen med päron blir överhängande. För att komparationen rent metodologiskt ska fungera krävs att filmen tydligt utgår från den äldre texten eller på annat sätt går i dialog med den. Wojcik-Andrews säger sig till exempel vilja undersöka några av de stereotyper samt mer nyanserade bilder av mental ohälsa som återfinns i barnlitteratur och film (223) genom att plocka motiv från Carrolls klassiska 1800-talsroman respektive två animerade filmer. Han motiverar sitt urval med att alla tre verken skildrar protagonisterna som lämnar "den regelstyrda världen av förnuft och logik för galenskapen i alternativa världar eller leksaksland" (223). Denna beskrivning stämmer förvisso väl överens med innehållet i *Alice's Adventures in Wonderland* men mindre bra med de två filmerna. *Toy Story* utspelar sig inte i ett leksaksland utan gestaltar antropomorfa leksaker i en i övrigt realistiskt skildrad värld, detsamma kan sägas om *Inside Out*, där huvudpersonernas känslor antropomorfiseras. Eftersom den tidigare forskningen om Carrolls verk därtill är omfattande blir Wojcik-Andrews avsnitt om Alice mest en redogörelse för sådant som redan sagts. Genom att enbart fokusera på Pixarfilmerna hade den redan intressanta analysen av de förmänskligade leksakerna och känslorna kunnat utvecklas och fördjupas.

Ett annat problem med *Children's Play in Literature* är den litteratursyn som genomsyrar verket. Hänvisningar till litteraturveten-

skapliga undersökningar av lekens funktion saknas i flertalet artiklar. Istället har man främst använt sig av samtida forskning om verkliga barns lekar och det finns en genomgående tendens att likställa författare med barnpsykologer. Detta leder till att skönlitteraturen ofta framstår som en ren spegel. Ett signifikativt exempel finns i Jones artikel "Idylls of Play. L. M. Montgomery's Child-Worlds". Hon menar att Montgomerys skildring av utomhuslek och låtsaskompisar stötts av den moderna vetenskapens syn på barn, lek, natur och utveckling (107, 109). Argumentationen är övertygande men ger egentligen ingen djupare förståelse för Montgomerys flickböcker. I andra artiklar används samtida barnpsykologi för att mer eller mindre diagnostisera litterära gestalter. Jag önskar att man istället lagt mer tid på att diskutera lekens funktion, estetik och språk.

Vidare är flera av de forskare som behandlar barnlitteratur i antologin ovana vid att arbeta med den typen av material. Såväl barnboks-författarens speciella villkor som barnläsarens förutsättningar glöms bort. Till exempel skriver Kelley i introduktionen om Maurice Sendaks *Where the Wild Things Are* (1963) att verket ger en inblick i barns lek samt visar hur den kan fungera som en flykt undan vuxen-världens krav på känslomässig återhållsamhet (13). Hennes tolkning förutsätter en vuxen läsare, som alltså kan använda bilderboken för att förstå sitt barn bättre. Ytterligare ett exempel finns i Clintons kapitel om *The Catcher in the Rye* och *E.T.* Om Salinger och Spielberg skriver han: "Both ultimately allow their struggling adolescent characters to be saved by the redemptive power of children's play, which mediates the cusp between childhood and adulthood for Holden and Elliott and sets them on their paths to healing" (183). Jag är ingen expert på Spielbergs film men i fallet Salinger framstår Clintons analys som en grav övertolkning, vilken hade kunnat undvikas genom att ge en mer utförlig redogörelse för tidigare forskning dels på *The Catcher in the Rye*, dels andra ungdomsskildringar.

I de kapitel där skribenterna utgått från en historisk kontext fungerar det emellertid bättre. Powell refererar, i "'Fits of Vulgar Joy'. Spontaneous Play in Book 1 of Wordsworth's *The Prelude* (1805)", till exempel till filosofen Friedrich Schillers syn på lek och konst i sin tolkning av Wordsworths poesi i syfte att visa hur romantiska idéer om barndom förenas med poetens estetiska praktik. Resultatet är en spännande diskussion av poesins genrespecifika möjligheter. Vidare visar Gribben och Fredericks, i "Playing at Work and Working at Play in Mark Twain's Writings", på ett övertygande sätt hur Twain förhåller sig till det sena 1800-talets amerikanska lekdiskurs och bryter mot samtida normer kring relationen nytta-nöje. Detsamma kan

sägas om Lockharts fascinerande undersökning av vuxenblivande "Playing Pioneer. Childhood, Artistry, and Play in the *Little House Series*". Också Kascakova gör något liknande i sitt bidrag "Katherine Mansfield's Children at Play" och visar hur Mansfield polemiserar mot vad hon kallar en samtida "billig psykoanalys" och presenterar en alternativ syn på barns lekar.

Avslutningsvis vill jag understryka att *Children's Play in Literature* är en ojämn antologi. Somliga artiklar är välskrivna och beaktansvärda medan andra skulle behövt förankras bättre i tidigare litteraturvetenskaplig forskning. Studien är emellertid rik på uppslag och förhoppningsvis kommer den kunna inspirera till fler och mer djuplodande undersökningar av lekens många skönlitterära funktioner och variationer.

Lydia Wistisen
Fil. dr i litteraturvetenskap
Stockholms universitet